

Atdzīvojas vērtīgs dolomītakmens portāls

Pēc vairāk nekā gadsimta savu kādreizējo cienību atguvusi ēka Rīgā, Palasta ielā 2, kurā izvietojies Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs. Atjaunotas fasādes un logi, bet interesantākais – ir restaurēts arhitektoniski vērtīgais 18. gadsimta vidū būvētais ieejas portāls.

KRISTĪNE EGLĪTE, SIA "ARHITEKTONISKĀS IZPĒTES GRUPA", FOTO: SIA "ARHITEKTONISKĀS IZPĒTES GRUPA" ARHĪVS

Darbs pie ēkas atjaunošanas sākās 2019. gadā, kad SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" (projekta autors un vadītājs Artūrs Lapiņš) veica tās atkārtotu arhitektoniski māksliniecisko inventarizāciju un izstrādāja fasāžu atjaunošanas

projektu. Iepriekšējo ēkas apsekošanu pirms 30 gadiem bija veikuši "Restaurācijas institūta" speciālisti. "Arhitekta Liene Griezīte un kolēģi izstrādāja variantus, kā ēka varēja izskatīties tās celšanas brīdī un pēc vēlākām pārbūvēm. Mūsu projekts

izmanto viņu darba interesantās un vērtīgās idejas," stāsta SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" arhitekts Zigurds Greivulis.

Palasta ielas 2 ēka būvēta 18. gadsimta vidū kā Rīgas Doma virsmācītāja ģimenes māja. Tās būtiskākā pārbūve notika

19. gadsimta 60.–80. gados, kad pēc arhitekta Kārļa Felsko projekta pārbūvēja ēkas Herdera ielas fasādi – līdz ar citām Doma baznīcas ieejai blakusesošajām ēkām. Andrejs Holcmanis grāmatā "Vecrīga – pilsētbūvnieciskais ansamblis" par šīm pārbūvēm raksta: "Rīgas Domu no cieši klāt pieguļošajām ēkām sāka atbrīvot jau 19. gadsimta 60. gados, kad arhitekta Johana Daniela Felsko (Kārļa Felsko tēvs – red.) vadībā izbūvēja tagadējo baznīcas rietumu ieeju. Par spīti arhitektu un sabiedrības iebildumiem, ģenerālgubernators Aleksandrs Suvorovs tomēr panāca, ka rietumu fasādei piebūvētie dzīvojamie nami tika nojaukti. Nelielais laukums ar svāriem – tagadējais Herdera laukums – zaudēja savu noslēgto raksturu."

Mūsdienās to uzskatītu par samērā brutālu darbību vecpilsētā. "Nespēju iztēloties, ka šādas izmaiņas Vecrīgā būtu akceptētas 21. gadsimta sākumā, jo mēs uz lietām skatāmies citādi. Ir pat žēl, ka tā notika, bet tāda ir mūsu vēsture," 19. gadsimta 70.–80. gadu pārbūves komentē Zigurds Greivulis.

Saglabājies sākotnējā veidolā

Lai gan nedaudz pārveidota, Palasta ielas 2 ēkas fasāde tomēr saglabājusi ļoti daudz no 1748. gada būves, tajā skaitā arhitektoniski nozīmīgo dolomītakmens portālu. "Tas ir saglabājies no ēkas celšanas laika 18. gadsimta vidū, tāpat sākotnējā veidolā – bez izmaiņām," akcentē SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" arhitekta un izpētes grupas vadītāja Daiga Lēvalde. "Tas nozīmē, ka portāls ir konkrēta liecība sava laika stilam, īpašnieka gaumei un varēšanai (mantiskam stāvoklim), amatnieciskai kvalitātei. Tie ir nozīmīgi iemesli portālu atzīt ne tikai par arhitektoniski, bet arī mākslinieciski un vēsturiski vērtīgu." Arhitektes sacīto papildina AS "Būvuzņēmums Restaurators" restauratore Anete Grava: "Manā skatījumā, arhitektonisko vērtību portālam piešķir tā detaļas – salīdzinoši smalki profilētās dzegas, imposti, pilastru kapiteļi. Skaidri nolasāmas, precīzas ģeometriskās formas, kā arī savā ziņā vienkārši, bet precīzi un skaidri atveidotie augu motīvi frontona daļā un antrvoltā. Domāju, ka vērtība ir arī fakts,

ka 270 gadu vecais portāls ir samērā labi saglabājies."

Izpētes darbu ietvaros portāla dabīgā akmens daļai veica ķīmisko analīzi un noskaidroja, ka tas izgatavots no dolomītakmens. Tā ļāva noteikt ne tikai restaurācijā izmantotajos materiālos, bet arī ar sāļiem piesātinātās mūra daļas. "Pirms jebkuras restaurācijas ir svarīgi būt ziņošam par visu, kas skar darba objektu," piebilst Indra Tuņa, Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Restaurācijas departamenta ķīmiķe, un skaidro: "Restaurācijas metožu un materiālu izvēlē palīgā nāk eksaktās zināšanas ķīmijā un fizikā. Tiek identificēti materiāli, noteikti un izprasti bojājumi, izmaiņas materiālos un laika gaitā izveidojušies uzslāņojumi. Izmantojot šo informāciju, restauratori izvēlas materiālus un metodiku kvalitatīvam restaurācijas procesam, lai objektu saglabātu pēc iespējas ilgāk."

Eksponē oriģinālo akmens virsmu

Palasta ielas 2 nama fasāžu atjaunošana norisinājās šogad, un to veica AS "Būvuzņēmums Restaurators". Darbs norisinājās saskaņā ar konservācijas principu – stabilizēt oriģinālo elementu esošā novecošanās stāvoklī. Tas attiecās arī uz arhitektoniski vērtīgā dolomītakmens portāla atjaunošanu. "Darbu pamatā bija virsmas attīrīšana un nostiprināšana, necenšoties atjaunot perfektu portāla ģeometriju, bet maksimāli eksponējot oriģinālo akmens virsmu. Tādēļ arī pilastru bāzēm nav veikti lieki papildinājumi, vien nodrošināta esošo elementu noturība. Tas vizuāli var šķist kā nepabeigts darbs, taču šādā veidā tiek maksimāli eksponēta oriģinālā akmens virsma," skaidro restauratore Anete Grava.

Fasādes 19. gadsimta beigu krāsu gammā

Arhitektoniski mākslinieciskās izpētes laikā SIA "Arhitektoniskās izpētes grupa" speciālisti veica ēkas ielas fasāžu krāsojuma zonāžu, pēc kuras piedāvāja trīs iespējamās krāsojuma sistēmas to atjaunošanā: a) 18. gs. vidus barokālais krāsojums, bet tas nebija pilnībā rekonstruējams, tostarp tā konsekventa realizācija prasītu jumta pārbūvi; b) 19. gs. pirmo desmitgadu krāsojuma rekonstrukcija ar klasicismam raksturīgām iezīmēm; c) krāsojuma sistēma ar datējumu uzreiz pēc Kārļa Felsko veiktajām pārbūvēm 19. gs. beigās. Kā piemērotāko speciālisti izvēlējās pēdējo minēto krāsojuma sistēmu, jo tā radusies vienā laikā ar pašreizējo Herdera laukuma telpisko kompozīciju un pēdējo būtisko Palasta ielas 2 ēkas pārbūvi.

Kopā ar ielas fasāžu mūra daļas un dolomītakmens portāla restaurāciju ēkai atjaunoja un restaurēja logus un durvis, kā arī nomainīja palodžu un lietusūdens sistēmas. "Abās ielas fasādēs lielākoties (85%) ir padomju laika logi. To ārējās vērtnes atjaunoja, bet iekšējās nomainīja pret siltākām ar stikla paketi, t.i., netika izņemti salīdzinoši labais, kas ēkā bija no padomju laika, bet gan atjaunots," uzsver arhitekts Zigurds Greivulis.



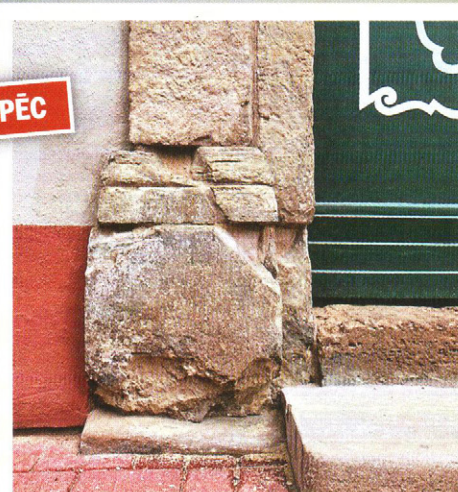
Palasta ielas un Herdera laukuma fasādes 20. gadsimta 60. gadu beigās un pēc atjaunošanas šogad.

NKMP PDC MATERIĀLI



PIRMS

Pirms portāla dabīgā akmens daļu restaurācijas veica ķīmisko analīzi, kur pēc rentgenfāžu difrakcijas tika apstiprināts, ka ņemtie paraugi ir dolomītakmens. Ķīmiskā analīze ļauj noteikt restaurācijā izmantotajos materiālos.



PĒC

Restaurācijas darbus veica saskaņā ar konservācijas principu – stabilizēt oriģinālo elementu esošā novecošanas stāvoklī. Tas nozīmē saglabāt autentiskās iezīmes, oriģinālā elementa struktūru, materiālu, virsmas faktūru un izskatu.

Par ēkas celšanas gadu tiek pieņemts 1748. gads, kas fiksēts ieejas portālā.

Darbs ietvēra metāla detaļu apkopi un visu koka virsmu atjaunošanu, kas nozīmē: durvju zīmējuma šablona noņemšanu, birstošā krāsojuma noņemšanu un virsmu slīpēšanu, bojāto fragmentu protežēšanu, virsmas krāsošana ar līnijas krāsu un durvju zīmējuma atjaunošana pēc šablona.

